

ČTVRTLETNÍK

LÉTO 2017

PROPAMÁTKY

Ochrana památek musí být věc veřejná

ROZHOVOR S PROFESOREM IVO HLOBILEM

PŘÍKLADNÁ SOUHRA PŘI REKONSTRUKCI ZÁMKU VE SVIJANECH
O PANELOVÝCH SÍDLIŠTÍCH S PROFESOREM ROSTISLAVEM ŠVÁCHOU

10 LET PRACUJEME
PROPAMÁTKY

Prokop Paul, Ústav dějin umění AV ČR

ÚVODEM

Také v letním vydání našeho časopisu si podobně jako v jarním čtvrtletníku můžete kromě inspirativních článků souvisejících s péčí o památky přečíst a dozvědět se, čemu se již 10 let v naší redakci věnujeme. Víte, na co jsme hrdí a z čeho máme radost? Více na straně 26 a 27.

Máme za sebou šestý a úspěšný ročník konference MÁME VYBRÁNO. Ta se letos kromě obvyklých témat souvisejících s hledáním zdrojů na obnovu historických staveb zaměřila také na oblast stavebněhistorického průzkumu a jeho významu pro památky, navíc i s ohledem na finance. Téma považujeme za velice důležité a budeme se mu proto věnovat také v novém bulletinu, který ve spolupráci s vybranými kraji připravujeme. Těšit se na něj mohou čtenáři našeho časopisu, stejně jako další zájemci, pro které bude bulletin MÁME VYBRÁNO zdarma k dispozici jak v on-line, tak i v tištěné verzi.

Letošní jubilejní 10. ročník konference PROPAMÁTKY jsme se rozhodli zaměřit na téma obnovy a využívání budov radnic našich měst a obcí. Setkání se uskuteční 9. a 10. listopadu v Havlíčkově Brodě přímo v tamější historické budově opravené radnice.

Aleš Kozák

DOPORUČUJEME

NOVĚ ZAPSANÉ PAMÁTKY

Do evidence Národního památkového ústavu bylo v prvním čtvrtletí roku 2017 zapsáno celkem 15 nemovitých kulturních památek. Na seznam k 3. květnu přibýly napří-

klad radnice v Rokytnici nad Jizerou, evangelický kostel v Proseči, panský špýchar v Krucemburku nebo kamenný most v Chlebově na Soběslavsku. Ochranu naopak pozbylo osm objektů, mezi nimiž převažují venkovské usedlosti. www.npu.cz

DEN ARCHITEKTURY

Spolek KRUH ve spolupráci s lokálními organizacemi a iniciativami připravuje na podzim sedmý ročník celorepublikového festivalu, který je oslavou mezinárodního svátku architektury. Tradičně připadá na první říjnový víkend a letos se uskuteční 30. září a 1. října. Hlavním tématem je tentokrát voda, která představuje nenahraditelný zdroj, zároveň ale dokáže být nebezpečným živelným elementem. Symbióza města, obce a řeky je tedy zcela zásadní. Řeka navíc představuje i širší souvislosti, a to především prolínání kulturní a přírodní krajiny. O všech těchto aspektech se lidé dozvědí ve více než šedesátce českých i slovenských měst během procházek vedených architekty, urbanisty, historiky

René Volfík, KRUH, z.s.

a dalšími odborníky. Představeny budou nejen stavby přímo spojené s tématem vody, ale také současná architektura a historicky cenné objekty. Den architektury nejsou jen procházky, ale také cyklojízdy, plavby, projekce, diskuze, workshopy pro rodinné publikum, umělecké instalace a možná letos dojde i na koupací happeningy. Mediálním partnerem je portál PROPAMÁTKY. www.denarchitektury.cz

Martin Vánka

O TOVÁRNÍCH KOMÍNECH

Černokostelecký pivovár je tradičním místem konferencí o továrních komínech. Třetí ročník se uskuteční 20. října a zaměří se zejména na aktuální stav komínů u nás a poukáže na možnosti jejich nového využití. Mezi ukázkami nebudou chybět památníky, rozhledny, majáky či instalace sochy na vrcholu komína. S ohledem na místo konání budou také zařazena příbuzná témata z oblasti pivovarnictví. Mediálním partnerem je portál PROPAMÁTKY. www.tovarnikominy.cz

ŘEMESLO A KNIHA

Slovenská národní knihovna uspořádala mezinárodní konferenci, která se věnovala restaurování a ochraně písemného dědictví. „Konference byla zaměřena na problematiku zachrany fondů knih, protože degenerace vlivem prostředí je obrovská. V současnosti se klade velký důraz na záchranu dokumentů vzniklých po roce 1800, papír z tohoto období je převážně nekvalitní a kyselý. Řešení problému vyžaduje značné úsilí, s nímž se potýkají téměř všechny knihovny, které musí zabezpečit nejen adekvátní prostředí na jejich uskladnění, ale i prvotřídní restaurátorské a konzervátorské pracoviště,“ uvedla Viera Gašpareková ze Slovenské národní knihovny. Mediálním partnerem je portál PROPAMÁTKY. www.snk.sk

Vlado Bohdan, Ústav dějin umění AV ČR

STŘEDOEVROPSKÉ PŘESAHY A MEZINÁRODNÍ RENOMÉ. IVO HLOBIL NA VERNISÁŽI VÝSTAVY GOTICKÉ MADONY NA LVU, KTERÁ V ROCE 2014 PUTOVALA Z OLOMOUCI DO RAKOUSKÉHO LEONGANGU.

Ivo Přech, Muzeum umění Olomouc

POHLED DO OLOMOUCKÉ EXPOZICE VÝSTAVY OD GOTIKY K RENESANCI

ROZHOVOR S IVO HLOBILEM

Ochrana památek musí být věc veřejná

V souvislosti s aktuálním projektem Gotické a raně renesanční umění ve východních Čechách jsme se setkali s jeho garantem, profesorem Ivo Hlobilem. Při rozhovoru jsme se zaměřili na terénní výzkum v rámci velkých výstav středověkého umění, na vědeckou činnost pracovníků státní památkové péče, na zájem veřejnosti o ochranu památek a na nenahraditelné občanské aktivity zdola.

TEXT JAN ČERVINKA
FOTO LUKÁŠ BÁRTL, VLADO BOHDAN, PROKOP PAUL, IVO PŘEČEK, ZDENĚK SODOMA, ARCHIV ROSTISLAVA ŠVÁCHY, PAVEL WAISSER, MUZEUM UMĚNÍ OLOMOUC, ÚSTAV DĚJIN UMĚNÍ AV ČR

ÚSTAV DĚJIN UMĚNÍ
AKADEMIE VĚD
ČESKÉ REPUBLIKY, v.v.i.

Jaká událost v oblasti památkové péče vás v poslední době potěšila nebo ve vás vyvolala hlubší zážitek?

V oblasti památkové péče mne potěšila obnova Kuksu. Považuji za výjimečné, že se podařila zrealizovat. Nyní je obnova již mediálně známa a mezinárodně oceněna, tak to není nic překvapivého. Dále mne těší, že existují hnutí, která mají ochranný ráz a vedou ke koncepčním výsledkům. Například zá-

pas spolku Za krásnou Olomouc o historické jádro Olomouce bez výškových budov. A samozřejmě aktivity Klubu Za starou Prahu. Jako negativní příklad vnímám rozhodnutí o možnosti přestavět hotel Thermal v Karlových Varech. Povolit přestavbu znamená ohrožení všech podobných staveb.

VELKÉ VÝSTAVNÍ POČINY

Je východočeský projekt posledním chybějícím?

Jako by to skutečně byl poslední, ale není to pravda. Před námi je bezpochyby podobný projekt pro poslední část mezi Moravou a Čechami, tedy pro Vysočinu. A zadruhé potřebujeme cyklus uzavřít středními Čechami v čele s Kutnou Horou a takový projekt by se měl týkat i Prahy.

Definoval například výzkumný projekt Od gotiky k renesanci směry dalšího bádání?

Výstava byla tehdy podporována veřejností, ministerstvem a dalšími institucemi za zcela jiných podmínek. Byla to

Prokop Paul, Ústav dějin umění AV ČR

NA 100 NEJCENNĚJŠÍCH DĚL Z CELKOVÉHO POČTU 800 EXPONÁTŮ VÝSTAVY OD GOTIKY K RENESANCI SE PODAŘILO NÁSLEDNĚ PŘEDSTAVIT V ŘÍMĚ. EVANGELISTÉ ZE SOUSOŠÍ KRISTA NA HOŘE OLIVETSKÉ

taková porevoluční doba, přípravy začaly v roce 1995 a získali jsme patronát Václava Havla. Vše bylo snazší a ne tak byrokraticky ovládáno jako dnes. Administrativně i finančně nastala totální proměna. Tehdy to byla výstava zemská, Moravskoslezská. Východočeská výstava bude regionální se vším všudy. A co přinesla výstava Od gotiky k renesanci? Ukázalo se, že musí být zařazena raná renaissance a nejen gotika. Předchozí výstavy byly čistě gotické. V Olomouci se ale ukázalo prolínání od roku 1490 tak výrazné, že kdybychom tam renesanci neměli, tak bychom vůbec nepochopili, co se v Olomouci dělo. A katalog výstavy v několika svazcích povýšil badatelskou a dokumentační úroveň na vyšší niveau. Rozhodující bylo, když výstava skončila a nám se podařilo to nejvýznamnější převést do Říma. Dokonce do Palazzo Venezia. To bylo něco z mého pohledu tak naprosto zásadního, první výstava středověkého umění v takovém rozsahu přenesená do zahraničí. Kdyby se něco takového podařilo ve východních Čechách, byl bych šťastný.

Velké výzkumné projekty zasahují oblast památkové péče, například v rovině restaurování. Jaký je stav dochovaného fondu v rámci východočeského projektu z pohledu památkové péče? Odpověď můžeme rozdělit na oblast památkové péče obecně a na oblast restaurování. Každá taková výstava reflektuje stav objektů, kterými se zabývá. Když vytváříme kritický katalog, tak včetně dokumentace a popisu, což je samo vklad pro památkovou

péči. Druhý vklad je, že výstava přitahuje velkou pozornost a obohacuje zájem o jednotlivé lokality regionu v rámci cestovního ruchu, ať už domácího, nebo zahraničního. Přináší peníze. Co se týká restaurování, tak si dovolíme to, co na předchozích výstavách bylo pouze částečné. U všech deskových maleb a sochařských děl provedeme průzkumy pomocí CT výpočetní tomografie a další restaurátorské průzkumy. Velkou zásluhu má Akademie věd České republiky, která již třetím rokem finančně podporuje takovéto průzkumy. Spolupracujeme s oběma východočeskými hejtmanstvími a několika nemocnicemi. Toto téměř plošné pokrytí je význačné v mezinárodním měřítku. Neznám podobný příklad. Co se týká památkové péče, vytváříme podklady pro jednotlivá pracoviště Národního památkového ústavu, aby se v dalších letech mohlo restaurovat. Ve východních Čechách se nepodaří to, co v Olomouci, kde byla ideální situace. Arcibiskupství se domluvilo s Muzeem umění a po skončení výstavy byla díla přenesena do arcidiecézního muzea. Považuji za obrovský úspěch, že díla mají řádnou ochranu, klimatické podmínky a vyřešené pojištění.

Lze očekávat nějaké zásadnější zjištění, které by výrazně revidovalo dosavadní představu o středověkém umění ve východních Čechách? Hlavní specifikum naznačuje samotný název Uprostřed Koruny české. Téma ještě nikdy nebylo tak důsledně uchopeno. Budeme se vázat na Vratislav,

Prokop Paul, Ústav dějin umění AV ČR

GOTIKA NA JIHU MORAVY. KOSTEL SV. MIKULÁŠE VE ZNOJMĚ

Olomouc a Prahu jako na metropole, mezi nimiž se východočeské umění konstituovalo. Specifikem je neobyčejně silný vztah k Vratislavi, ukáže se, jak korespondoval s politickou situací. Politická vazba na Prahu byla výraznější než na umělecké centrum Vratislav. U plastiky zatím nelze prokázat činnost řezbářské dílny v Hradci Králové. V gotické plastice a raně renesanční skulptuře se asi region ukáže jako území, které přitahovalo importy ze všech stran.

Co by podle vás mělo na ukončení projektu v roce 2020 navázat? Projekt ukončíme velkou mezinárodní konferencí a vydáme závěrečný sborník, kde se objeví i spousta důsledků a konsekvencí. Domnívám se, že je vhodná situace, aby navázala výstava ve středních Čechách.

Na kterou část nebo fázi projektu a na který z výstupů se obzvláště těšíte? Těším se na to, jak výstava bude v Koťerově královéhradeckém muzeu vyhlížet. To jsme v Olomouci neměli, nebylo to ani u dalších velkých výstav. Co se týká exponátů, překvapením může být množství zachované gotické plastiky a deskové malby. Těším se, zda se nám podaří pochopit fenomén východočeské oblasti, zvláštnosti a svébytnosti. Rád bych, aby se v Berlíně půjčil obraz Madony Kladské.

PRÁCE V TERÉNU

Jak vzpomínáte na působení v památkové péči v letech 1969 až 1974?

Prokop Paul, Ústav dějin umění AV ČR

ŠTERNBERSKÁ MADONA PROPŮJČILA TVÁŘ ŘÍMSKÉ VÝSTAVĚ POSLEDNÍ KVĚTY STŘEDOVĚKU.

Zúročil jste zkušenosti v pozdější akademické a univerzitní práci? Musím říct, že působení v Ostravě bylo velice přínosné. Do značné míry ovlivnilo můj přístup v památkové péči v dalších letech. Středisko bylo relativně malé a dopřávalo nám historikům umění značné volnosti v působení. Byl jsem zaměstnán na soupisech a seznámil jsem se naprosto důvěrně s terénem Novojičínska, což byla úžasná zkušenost. Navštívil jsem všechny vesnice a kostely.

OD ROKU 1989 K SOUČASNOSTI Jste velice aktivní v popularizaci ochrany památek. Jak vnímáte vývoj této oblasti za posledních 27 let? V Mladém světě vyšel v roce 1988 článek ekologického publicisty Josefa Velka nazvaný Spadne Olomouc? Přibližoval na příkladu druhé největší památkové rezervace v českých zemích tragické důsledky socialistické péče o památky. Díky ekonomické prosperitě kapitalismu k „spadnutí“ nedošlo. Nová situace zachránila historická města, o tom nelze pochybovat a z toho pramení můj velký optimismus. Stejně tak zůstaly zachovány nejvýznamnější hradní a zámecké objekty, ať už díky státní podpoře, úsilí státu nebo privátních vlastníků. A samozřejmě tu jsou obrovské úspěchy jako například Kuks. Jsou tu samozřejmě i neúspěchy. Myslím si, že památková péče je vcelku velmi úspěšná. Nepodařilo se uvést v život jednu možnost financování, která se rozvíjela kolem roku 1990. Tehdy se předpokládalo zavedení určité taxy,

archiv Rostislava Šváchy

PEDAGOG A STUDENT. PEDAGOG IVO HLOBIL A ROSTISLAV ŠVÁCHA JAKO STUDENT KATEDRY VÝTVARNÉ VÝCHOVY OLOMOUCKÉ UNIVERZITY V ROCE 1973

IVO HLOBIL

- ▶ narodil se v roce 1942 v Přerově, studium dějin umění absolvoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze
- ▶ v letech 1969 až 1974 působil jako odborný pracovník státní památkové péče v Ostravě a Olomouci
- ▶ v letech 1974 až 1982 byl pedagogicky činný na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, na níž v roce 1990 s Milanem Tognerem založili katedru dějin umění
- ▶ od roku 1982 působí v Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky
- ▶ v roce 2002 byl jmenován profesorem
- ▶ dlouhodobě se věnuje středověkému umění a památkové péči
- ▶ zásadním způsobem se podílel na vědecké přípravě výstavy Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550, která se uskutečnila v Brně, Olomouci a Opavě v letech 1999 až 2000
- ▶ připravil mezinárodní výstavní projekt Madony na lvu, který byl představen v roce 2014 v Arcidiecézním muzeu Olomouc
- ▶ je hlavním řešitelem projektu Gotické a raně renesanční umění ve východních Čechách. Výzkum, interpretace, prezentace, který je realizován v letech 2016 až 2020
- ▶ je členem redakční rady časopisu Umění, vědecké rady generální ředitelky Národního památkového ústavu a památkových rad územních odborných pracovišť v Olomouci a Ostravě
- ▶ v roce 2016 získal Cenu Uměleckohistorické společnosti za celoživotní přínos oboru
- ▶ Národní památkový ústav a Univerzita Palackého v Olomouci vydaly v roce 2008 výbor z textů Ivo Hlobila nazvaný Na základech konzervativní teorie české památkové péče

Pavel Waisner

PROFESOŘI NA EXKURZI V ROCE 2009. IVO HLOBIL A ROSTISLAV ŠVÁCHA SE STUDENTY OLOMOUCKÉ KATEDRY V ALŠOVĚ JIHOČESKÉ GALERII V HLUBOKÉ NAD VLTAVOU

POHLED DO OLOMOUCKÉ EXPOZICE VÝSTAVY GOTICKÉ MADONY NA LVU

která by byla stanovena pro ubytování a další podnikatelské aktivity v historických rezervacích. Památková péče tak mohla mít stabilní příjmy. Ve Vídni platí v hotelích takováto taxa od minulého roku. Rakušané uznali, že je to správné řešení, a zavedli ji.

Na co by se měla současná státní památková péče zaměřit?

Za největší úspěch považuji to, co prosadila architektka Goryczková jako generální ředitelka, že se pracovníkům památkové péče otevřela možnost vědeckého studia. Do té doby byli nahlíženi tak, že jsou profesionálové památkové péče, kteří se starají o ochranu památek a ne o vědeckou činnost. Vědecká činnost je nedílnou součástí profesionality památkáře. Nyní tak máme pracovníky, kteří působí v řadě oblastí a patří k nejvýznamnějším. Jakou produkci mají některá pracoviště, tak to je úchvatné.

Jsou zkušenosti ze zahraničí v oblasti památkové péče přenosné do našeho prostředí?

Po roce 1990 navázalo brněnské pracoviště památkové péče kontakty s Vídni a přenášely se k nám zkušenosti z Rakouska, zejména v oblasti restaurování. Nastala zvláštní situace, kdy se ukázalo, že přeci jen existuje určitá suverénnost teorie a praxe památkové péče, protože zkušenosti z Rakouska nebyly zcela přenositelné. Například totální očišťování objektů, které známe z Rakouska a jižní Moravy, se v ostatních částech republiky neuplatnilo, protože bylo považováno za nemíst-

né a neodpovídající našim podmínkám a tradici. Vydali jsme se jinou, přirozenější cestou a uvedu dva příklady. Zaprvé Pražský hrad. Díky Petru Chotěborovi se podařila konzervace velké jižní věže katedrály vzorovým způsobem. Je skutečně vzorová v celé Evropě dodnes. Zadruhé českokrumlovský zámek a profesor Girsas se svým týmem. Co se týká zkušeností, za tu dobu se přenesla spousta technických zkušeností. Měl jsem možnost vidět valnou část Německa a Rakouska a my nezaostáváme.

Staré umění, nebo novější díla: co je aktuálně více ohroženo?

Obojí je ohroženo. Památky jsou ohroženy a my musíme neustále dbát, aby nedošlo k jejich zničení. Musíme je ochraňovat. Je ale dobré pečovat také o to, aby vznikala díla, která se stanou památkami.

Systém památkové péče by měl fungovat s oporou veřejnosti. Komunikuje odborná obec dostatečně a správně s veřejností?

Památková péče nemůže být v rozporu s veřejností. Rozhodování o osudu památek musí být chápáno jako politikum, a když je politické, tak je veřejné, což znamená, že veškerá rozhodnutí a jednání v památkové péči z tohoto hlediska mají být veřejná. Musím říci, že řada kolegů se nedomnívá, že je to hodnota. Můj názor je, že vše má být veřejné, aby bylo možné zapojit veřejnost, aby se k tomu mohla vyjádřit. Úspěch, kdy je veřejnost vtažena, je maximální a je politickou ochranou památkové

péče zezdola. Bez toho nemůže existovat, takže moje odpověď zní: je to důležité, zásadní a potřebné.

V čem spatřujete přínos občanských aktivistů a nevládních neziskových organizací v oblasti ochrany památek? Jaká je jejich role?

U nás vlastně není dotažena do nějakých konsekvencí situace tradiční spolkové nebo občanské aktivity, která vzniká mnohdy ad hoc, přetváří se a zaniká. Má společný základ a není organizovaná a mnohdy je rozhodující, že není propojena s politickými silami. Státní struktura památkové péče v tomto směru nemůže postupovat tak, že by podněcovala tyto občanské iniciativy. Ty musí vznikat zezdola. Čili toto je vhodný stav. Z hlediska nazírání památkové péče jako lakmušový papírek toho, co se děje a co si lidé myslí. Pokud by tyto občanské iniciativy nebyly, tak přijdeme o jednu část spektra, která není přímo pracovní ani politicky zainteresovaná a snaží se řešit individuální situace. A kdo by je měl nahradit? To nejde. Čili by jejich protagonisté měli být každý rok oslavováni.

Koho byste ještě vyzdvihl?

Důležité aktivity vznikají neustále. Tím že jsou lokálně vázány, tak se těžko dopracovávají veřejné obeznamenosti. Bylo by záslužné udělat nějaký soupis. Na toto téma by měla vzniknout odborná práce.

Co byste vzkázal našim čtenářům?

Ať vydrží, vaše iniciativa je fantastická, záslužná a potřebná. ■

TRÍSETSTRÁNKOVÝ PRŮVODCE VYDALA UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI.

ZAHRADNÍ PLASTIKU KOČKA VYTVOŘIL JIŘÍ JÍLEK V LETECH 1964–1965. VÝTVARNÉ ŘEŠENÍ HERNÍ PRVEK PROLÉZAČKY SE NACHÁZÍ PŘED MATEŘSKOU ŠKOLOU V ULICI DĚLNICKÁ.

KNIHA

Orlojem to nekončí, naopak začíná

Umění druhé poloviny 20. století ve veřejném prostoru Olomouce mapuje nová kniha Jana Jeništy, Václava Dvořáka a Martiny Mertové. Autoři ji nazvali *Bilance*.

Zájem o socialistické umění ve veřejném prostoru rozpoutal v roce 2008 dokument Pavla Karouse a Rozálie Kohoutové Vetřelci a volavky, který se snažil rozporuplná díla vnímat na základě výtvarných kvalit, nikoliv jako pouhou propagandu. Dnes vznikají mapy a fungují specializované databáze, dosavadní vrchol prezentace ale vidíme v olomouckém bedekru *Bilance*. Specifický průvodce je ukázkou důkladné terénní práce a zároveň schopnosti čtivou formou zprostředkovat okolnosti vzniku děl.

Průvodce po uměleckých realizacích let 1945–1989 vznikl na základě nadšeneckého prozkoumávání městské krajiny. Jan Jeništa a Václav Dvořák našli během několika let stovky děl,

ke kterým se, zprvu pomocí databáze na platformě Mapy Google, rozhodli dovést i další zájemce. Nebyli sami, kdo zvolil podobnou metodu. Ačkoliv databáze Vetřelci a volavky s celorepublikovým záběrem funguje už léta, vlastní samostatně fungující internetové stránky zvolily i další iniciativy, například plzeňské Křížky a volavky a především Ostravské sochy Jakuba Ivánka. Většinou z důvodu širšího informačního záběru, pro který původní databáze nedávala prostor.

Ostravské sochy doprovázené i tištěnou mapou mají s *Bilancí* některé shodné rysy – jejich autory zajímá nejen vizuální podoba děl, ale také okolnosti jejich vzniku. Stojí za nimi tedy jak průzkum v terénu, tak hodiny prosezené nad dobovými novinovými články a písemnostmi. Pomníky, památníky, sochy, reliéfy, sgrafita, mozaiky, vitráže, dětské

prolézačky nebo třeba neony vznikaly od poloviny 50. do konce 80. let 20. století jako „realizace pro architekturu“, tedy umělecká díla placená z prostředků vyčleněných v rámci rozpočtů při budování veřejných staveb. Dodnes dotváří charakter městských exteriérů i některých budov. Před rokem 1989 byly tyto realizace řazeny na přední místa autorských katalogů, protože dokládaly podíl umělců na budování socialistické společnosti. Zřejmě z tohoto důvodu se o nich později mlčelo.

Olomoucký a ostravský příklad ukazuje, že mlčení je dnes spíše na závalu. Realizace socialistické éry našly s dostatečným časovým odstupem své obdivovatele i badatele, kteří často musí být i schopnými občanskými aktivisty, aby předmět svého zájmu zachránili na místě jeho existence. Doufejme, že vyvážený informační koktejl v olomouckém bedekru dokáže zvýšit vnímavost veřejnosti pro tato umělecká díla. Pokud ne, rozroste se při dalším vydání řada položek ve vizuálně krásné, ale z povahy věci smutné publikaci nazvané *Zvláštní okolnosti* s podtitulem *Ilustrovaný průvodce zaniklými, odstraněnými a přemístěnými realizacemi ve veřejném prostoru z období socialismu* od Jana Šrámka a Jany Kořínkové, která vyšla v Brně minulý rok. Úspěch *Bilance* autory motivuje k přípravě obdobných publikací pro další moravská města, na kterých pracují za podpory projektu České umění 50.–80. let 20. století ve veřejném prostoru: evidence, průzkumy a restaurování. ■

TEXT VLADISLAVA ŘÍHOVÁ
FOTO VÁCLAV DVOŘÁK

PRVNÍ FÁZE OBNOVY ZÁMKU TRVALA 12 MĚSÍCŮ. LETOS V KVĚTNU BYLA DOKONČENA DRUHÁ ETAPA.

VARTEMBERSKÝ ERB S DATAČÍ 1578

SOUDOBA PŘÍSTAVBA VÝTAHOVÉ ŠACHTY UMOŽŇUJE BEZBARIÉROVÝ PŘÍSTUP DO ZÁMECKÝCH EXPOZIC.

AREÁL DOTVÁŘÍ PŘÍZEMNÍ OBJEKT TAKZVANÉ STARÉ ŠKOLY OBJEVUJÍCÍ SE V PÍSEMNÝCH ZÁZNAMECH OD ROKU 1814.

ZAJÍMAVÁ REKONSTRUKCE

Znameníťá souhra při obnově zámku Svijany

Loni v létě byla dokončena první etapa rekonstrukce zámku Svijany. Neudržovanou památku zakoupil a obnovil majitel těsně přilehlého pivovaru. Projekt byl financován z více zdrojů, polovina prostředků pocházela z takzvaných norských fondů. Koncem května byla završena druhá etapa zahrnující hotelové ubytování s restaurací. Kromě poutavé, bezbariérové archeologické a pivovarnické expozice žije areál čilým kulturním děním.

Na hraně terasy nad řekou Jizerou poblíž Českého ráje nelze v krajině přehlédnout zámek Svijany. Hospodářský dvůr je v písemných pramenech prvně zmiňován v roce 1345 jako součást majetku cisterciáckého kláštera v Mnichově Hradišti. V roce 1567 se objevuje zmínka o tvrzi ve Svijanech, jejímž stavebníkem byl pravděpodobně Jan z Vartemberka. Před začátkem třicetileté války v roce 1617 byla v majetku Jáchyma Ondřeje Šlika svijanská tvrz poprvé označena jako zámek. O čtyři roky později sídlo kupuje Albrecht z Valdštejna a v roce 1624 je zastavuje jako léno Maxmiliánovi z Valdštejna. V roce 1820 kupuje od Františka Adama hraběte z Valdštejna panství Karel Alain Rohan, který spojil svůj majetek s nedalekým Sychrovem. V těchto letech probíhaly rozsáhlé úpravy hlavní zámecké budovy související s přestavbou na sídlo vrchnostenského úřadu zahrnující snesení krovové konstrukce a bylo sníženo východní zámecké křídlo. V roce 1851 vznikla nad kaplí charakteristická malá štíhlá věžice, takzvaný sanktusník, a rovněž bylo

zastřešeno schodiště před západním vstupem do kaple. Na sklonku 19. století si od Rohanů Svijany pronajal a později také koupil sládek Antonín Kratochvíle. Rod Kratochvílů vlastnil zámek až do roku 1939, kdy v dražbě získal majetek znovu kníže Karel Alain Rohan. Po druhé světové válce byl majetek Rohanům konfiskován a jeho novým majitelem se stal národní podnik Severočeské pivovary. Okolo roku 1950 proběhla oprava střech, při níž byla na sanktusníku položena nová šindelová krytina. Ačkoli byl areál prohlášen už v roce 1958 za kulturní památku, zůstal zcela neudržovaný. Kolem roku 1980 byla na hlavní zámecké budově provedena další výměna střešní krytiny za hliníkové šablony. Záměr na nové využití zámku podnikatelskou skupinou kolem roku 1996 se neuskutečnil z důvodu nedostatku finančních prostředků a objekt dále průběžně chátral. V dubnu 2013 koupila zámecký areál společnost Pivovar Svijany s plánem kompletní obnovy kulturní památky.

Zámek představuje zděnou, částečně podsklepenou stavbu o třech nadzemních podlažích o půdorysném tvaru písmene L. Při průzkumu byly nalezeny základy z gotického zdiva. Hlavní budova je zastřešena dvojicí propojených valbových střech, sanktusník nad zámeckou kaplí je kryt dřevěným štípaným šindelem. Krovovou konstrukci tvoří hambalkový krov, komínová tělesa jsou v úrovni nad střechou vyzděna z režných pálených cihel a klempířské prvky byly ve 20. století z pozinkova-

ného plechu. Areál dotváří přízemní objekt takzvané staré školy ve tvaru písmene L s valbovou střechou objevující se v písemných záznamech až od roku 1814 a jeho vznik souvisel patrně s tehdejším nárůstem počtu úřednictva. Po obnově dnes slouží jako informační centrum s dětským koutkem. Nejstarší, jižní zámecké křídlo s kaplí se otevírá do nádvoří arkádami a nejvýznamnější stavební úpravou se stala barokní kaple sv. Jana a Pavla z let 1765 až 1768, která se nachází v místě původního rytířského sálu. V této etapě vznikla i takzvaná malá zámecká kaple. Prostor velké kaple je zaklenutý valenou klenbou, prosvětlený obdélnými okny s kamenným ostěním, podlaha je tvořena cihelnými dlaždicemi tvořícími opakující se motiv. Bohatá renesanční dekorativní výmalba z počátku 17. století byla později překryta novějším nátěrem. Až restaurátorský průzkum související s obnovou zámku odhalil kompletní malované erby šlikovského rodu. Veškeré nepůvodní malířské vrstvy byly odstraněny a naopak ty nejstarší byly restaurátorsky fixovány, mimo jiné vaječnou emulzí. Odborné práce včetně doplnění partií a celoplošné scelující patinace se uskutečnily dle návrhu a pod vedením restaurátora Miroslava Koželuha. Obnova zámecké kaple sv. Jana a Pavla byla v loňském roce nominována na Cenu Národního památkového ústavu Patrimonium pro futuro za Liberecký kraj v kategorii Obnova památky, restaurování a postoupila do celostátního kola. Pozor-

nost si zaslouží kompletně obnovená samostatně zapsaná movitá kulturní památka hlavního oltáře zámecké kaple, který doplňuje obraz světců v bohatém rámu s figurální sochařskou výzdobou. Z nepohledové strany oltáře je umístěna hodnotná desková malba Ukřižování z roku 1777. Cennou součástí kaple jsou rovněž varhany s pedálem pocházející pravděpodobně z poloviny 19. století. Impozantně je koncipováno zejména jižní zámecké průčelí severního křídla s profilovanými římsami a pilastry. Originálně řešená jsou kruhová okna v obdélných ostěních a také iluzivní fasádní výmalba. V západním průčelí jižního křídla figuruje nepřehlédnutelný vstupní otvor s portálem s litinovou deskou, na kterém je erb Rohanů datovaný do roku 1865 s rodovým heslem POTIUS MORI QUAM FOEDARI, tedy Raději zemřít, nežli zradit. V severním křídle západní části kaple je zachován impozantní pískovcový portál s erbem Vartemberků s letopočtem 1578.

Hlavní kroky obnovy zámecké budovy spočívaly ve vysprávkách hambalkového krovu klasickým řemeslným postupem bez využití kovových ztužujících prvků. Položena byla nová šablonová vláknocementová krytina antracitové barvy a na krytí sanktusníku byl obnoven dřevěný štípaný šindel, restaurátorsky byl ošetřen jeho zvon a kříž. Veškeré klempířské prvky jsou provedeny z předzvětralého titanizinkového plechu, žlaby a svody jsou zhotoveny z přírodního titanin-

TEXT: KRYŠTOF HAVLICE
FOTO: KRYŠTOF HAVLICE, ZÁMEK SVIJANY

POHLED NA ZÁMECKÝ AREÁL PŘED REKONSTRUKCÍ

kového plechu. Střecha z vláknocementových šablon byla provedena také na objektu takzvané staré školy. Oprava vnějšího pláště hlavní budovy spočívala v aplikaci vápenného nátěru. Následně byla provedena omítková vrstva rytou a malovanou dekorativní technikou, zejména lemování oken. Rytá dekorace je zvýrazněna tmavě šedým odstínem ve shodné barevnosti s kamenným ostěním oken. V rámci všech iluzivních výplní je ryto také okenní členění, terčíky oken zůstávají bez barevného pojednání. Veškeré kamenné fasádní prvky včetně okenních ostění byly vyspraveny a restaurovány dle průzkumu a záměru restaurátora Petra Dufka. Záměr obnovy fasád zhotovil restaurátor Pavel Procházka. Okna zámecké budovy byla částečně repasována a výplně pocházející z druhé poloviny 20. století nahradily repliky starších oken z 19. století zachycené většinou na historických fotografiích. Odbornou repasí prošly veškeré historické dveřní výplně, oprav doznaly vnitřní omítky, doplněny byly dlažby, prkenné podlahy a opraveno vnitřní schodiště. Rehabilitace areálu se dotkla obnovení hlavní vstupní brány na základě fotografické dokumentace. Původní vjezd byl počátkem 90. let minulého století odstraněn. Nové zděné těleso brány je opatřeno lícovou bosáží, výplně tvoří dvoukřídlá kovaná vrata a dveře, na bránu navazují původní ohradní zdi areálu s renesančními portály. Zadláždění venkovních prostor je provedeno čedičovou dlažbou. Zřej-

mě nejviditelnějším zásahem v rámci renesanční zámecké dispozice se stalo odstranění stříšky nad schodištěm při vstupu do kaple v západním průčelí. Progresivně pojatou stavební úpravu s celorepublikovým přesahem představuje přístavba soudobě pojaté skloocelové čtvercové výtahové šachty k západnímu průčelí. Výtah překonává tři nadzemní podlaží, v úrovni podkroví je zakončený pultovou stříškou a umožňuje bezbariérové využití památky.

KOMPLETNÍ RESTAURÁTORSKOU OBNOVOU PROŠEL OLTÁŘ V KAPLI SV. JANA A PAVLA.

ERB ROHANŮ DATOVANÝ DO ROKU 1865 S RODOVÝM HESLEM POTIUS MORI QUAM FOEDARI

Stěžejní část zámeckého interiéru zaujímá archeologická expozice, na jejíž koncepci pod vedením Petra Brestovanského se kromě Severočeského muzea v Liberci významně podílela obecně prospěšná společnost ARCHA 13, která dlouhodobě chrání a podporuje kulturní dědictví. Stěžejní části sbírky představují nálezy z nedalekých Příšovic, zejména se jedná o hroby z doby bronzové a cenné nádoby. To vše doplňují předměty ze samotného archeologického průzkumu zámku. Kromě tuzemských archeologů k projektu přispěl také významný islandský archeolog Adolf Fridriksson z Islandského archeologického institutu, který má bohaté zkušenosti s veřejnou prezentací vykopávek v místě nálezu. Milé překvapení a zpestření představuje autorský rukopis architekta Davida Vávry, který se podílel na vizuální stránce archeologické expozice. Z celé sbírky zaujme v zámecké zahradě nalezená neporušená pravěká bronzová jehlice nebo soubor z bronzového pokladu, takzvané svijanské labuťky představující bronzové předměty ve tvaru ptáků nalezené v roce 1854 v nedalekém Vaníčkově lomu. Neméně přitažlivá je výstava o podzemí Libereckého kraje, pivovarnická a lázeňská expozice nebo část věnovaná bývalým pánům zámku, Valdštejnům a Varterberkům. Zastoupené jsou také četné edukační aktivity pro děti, které jsou zaměřeny na archeologii, ve funkční peci si lze vyrobit vlastní suvenýry. Samotná obec Svijany je kromě zámku a pivovaru známá také jako rodiště významného

IMPOZANTNĚ PŮSOBÍCÍ ILUZIVNÍ OKENNÍ VÝPLNĚ

národopisce a malíře Jana Prouška, žijícího v letech 1857 až 1914. Proušek založil Muzeum Českého ráje v Turnově, ilustroval mimo jiné patnáctisvazkové Hradky, zámky a tvrze Království českého Augusta Sedláčka a proslavil se kresbami a malbami roubených domů Podještědí.

O významu projektu obnovy zámku Svijany svědčí nejen osvětlené rozhodnutí orgánů památkové péče zejména při akceptování přístavby výtahové

OBNOVA BYLA VYHLÁŠENA STAVBOU ROKU LIBERECKÉHO KRAJE V KATEGORII REKONSTRUKCÍ STAVEB, PAMÁTKOVÝCH OBJEKTŮ A BROWNFIELDS.

šachty, ale především souhra všech zúčastněných stran, tedy majitele, projektanta, dodavatele, obce Svijany, Severočeského muzea v Liberci a Národního památkového ústavu. Veškeré práce probíhaly v souladu s odbornými posudky památkové péče a dle znalostí provedeného stavebněhistorického průzkumu zámku z roku 2009 od Ladislava Svobody a Pavla Zahradníka. Vyjma ceny Národního památkového ústavu Patrimonium pro futuro za Liberecký kraj byla obnova nominována

v hlasování veřejnosti v soutěži Stavba roku 2016 za rekonstrukci zapomenuté památky se zřetelem k citlivě provedeným restaurátorským pracím a nápaditému začlenění nového komunikačního objektu. Rehabilitace zámku dále získala ocenění Svazu podnikatelů ve stavebnictví v České republice v téže soutěži a byla vyhlášena stavbou roku Libereckého kraje v kategorii Rekonstrukcí staveb, památkových objektů a brownfields. ■ www.zameksvijany.cz

ZEPTALI JSME SE

Jak hodnotíte průběh rekonstrukce z pohledu odborné instituce a jaká hlavní úskalí obnova obnášela?

Miloš Krčmář, ředitel územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu v Liberci Areál svijanského zámku velmi trpěl absencí základní údržby, a to v takové míře, že jeho některé části se nacházely v havarijním stavu. Změna vlastníka a výrazná finanční investice dovolily nejen odstranit havarijní stav objektu, ale též došlo k jeho celkové rekonstrukci a nalezení nové vhodné náplně pro tento objekt. Projekt prošel opakovaným připomínkováním ze strany Národního památkového ústavu. Jedno z největších úskalí představovala volba vhodného řešení vertikální obslužnosti ob-

jektu, kdy bylo ve finále rozhodnuto vystavět novodobou moderní výtahovou věž směřující do zámeckého nádvoří. Z pohledu památkové péče byla důležitým prvkem obnova zámecké kaple sv. Jana a Pavla, respektive restaurování renesanční dekorativní výmalby, která byla po krátké době (po roce 1612) přemalována a obohacena o erby tehdejšího majitele Jáchyma Ondřeje Šlika, jeho matky a jeho tří manželů. Restaurátorský zásah byl v roce 2016 nominován na ocenění Patrimonium pro futuro.

Jaká byla vaše motivace podílet se na řešení nové expozice a jaké zajímavé okolnosti práce přinesla?

David Vávra, architekt Mé spoluúčasti na koncepci archeologické expozice na svijanském zámku předcházela architektonický návrh pa-

mátníku zajateckého tábora z první světové války v Liberci pro obecně prospěšnou společnost ARCHA 13. Ta spolupracovala na svijanské archeologické expozici. Řešení expozice doby bronzové má zjednodušeně řečeno tři hlavní součásti: hlavní pódium, kde je prezentováno pohřbívání, místnost s hrnci a dalšími nádobami doby bronzové a jakýsi trezor v přítmi s nejceněnějšími nalezenými předměty, zejména takzvanými svijanskými labuťkami. Kromě vzniku archeologické sbírky chválím osvěcený přístup libereckého pracoviště Národního památkového ústavu, který v rámci obnovy akceptoval přístavbu prosklené výtahové šachty, střídmiě doplňující zámeckou budovu. V neposlední řadě zmiňuji velký entuziasmus Petra Brestovanského, bez jehož přičinění by archeologická expozice asi nevznikla.

LETOS VYŠLA KNIHA, KTERÁ PŘEDSTAVUJE 50 PANELOVÝCH SÍDLIŠŤ.

HLAVNÍ AUTORKOU PROJEKTU PANELÁCI JE LUCIE SKŘIVÁNKOVÁ. CYKLUS VÝSTAV PŘÍBĚH PANELÁKU BYL ZAHÁJEN V ROCE 2014. UKONČEN BUDE LETOS V PRAZE.

O PROJEKTU S MATYÁŠEM KRACÍKEM A ROSTISLAVEM ŠVÁCHOU

Prohloubit poznání a směřovat k ochraně

Letošní rok uzavírá pětiletý projekt Paneláci mapující architekturu a urbanismus panelových sídlišť. Ta již představují součást dědictví poválečné architektury, a proto se členové týmu zabývají také jejich potenciální památkovou ochranou. O přiblížení projektu podpořeného Ministerstvem kultury v programu NAKI jsme požádali architekta Matyáše Kracíka z Národního památkového ústavu a tématu se věnuje rovněž rozhovor s profesorem Rostislavem Šváchou, který je odborným garantem projektu.

TEXT MATYÁŠ KRACÍK, JAN ČERVINKA
FOTO JAROMÍR ČEJKA, EVA MAHREZI, JAKUB POTÚČEK, JAN RASCH, GABRIEL URBÁNEK

Od roku 2013 probíhá dosud nejrozsáhlejší systematický výzkum panelových sídlišť v České republice s umělecko-historickým zaměřením. Projekt se zkráceným názvem Paneláci je realizován na půdě Uměleckoprůmyslové

ho musea v Praze pod vedením Lucie Skřivánkové. Projekt s úplným názvem Panelová sídliště v České republice jako součást městského životního prostředí: Zhodnocení a prezentace jejich obytného potenciálu je podpořený Ministerstvem kultury v rámci Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity NAKI. Jedná se o pětiletý program realizovaný v letech 2013–2017, který si jako cíl vytyčil výzkum a dokumentaci vybraných panelových sídlišť v České republice, postižení historických, kulturních a sociálních aspektů při percepci těchto celků v minulosti i přítomnosti a vytvoření edukačních modelů k jejich prezentaci. K hlavním členům umělecko-historické sekce týmu patří Martina Koukalová, Michaela Janečková či Eva Novotná, dále odborníci z jednotlivých krajů a řada dalších. Jedná se o mezinárodní výzkum, jehož členy jsou také například sociologové nebo odborníci na edukaci. Odborným garantem celého projektu je profesor Rostislav Švacha. Členem týmu je také fotograf Jaromír Čejka, který je znám svými působivými

PROMYŠLENÉ URBANISTICKÉ ŘEŠENÍ Z KONCE 50. LET. ZACHOVANÉ SÍDLIŠTĚ INVALIDOVNA

snímky pražského Jižního Města z přelomu 70. a 80. let.

Od roku 2014 probíhají venkovní výstavy v jednotlivých krajích prezentující nejvyšší kvalitu sídlišť regionu, jejichž vyvrcholením bude výstava v Praze koncem roku 2017. V současné době se projekt dostává do svého závěru a přináší finální výsledky výzkumu. Kromě řady článků v odborném tisku, přednášek či komentovaných vycházek před časem vyšla kniha Paneláci 1, která představuje výběr 50 sídlišť v českých zemích. Sídlíště jsou chronologicky rozdělena do fází (period) definovaných Martinou Koukalovou. Jedná se o fázi dřevní, fázi socialistického realismu, dále fázi pionýrskou, krásnou, technokratickou a fázi pozdních krásných a postmodernistických sídlišť. Nyní se pracuje na druhé knize, která podrobně představí vývoj sídlišť dle zmíněné periodizace a také studie vybraných aspektů sídlišť, mimo jiné aspekt ochrany. Dalším výstupem směrem k veřejnosti bude specializovaná mapa s informacemi o určitých celcích z hlediska historie, architektury, urbanismu, sociologie a dějin umění.

Výzkumný projekt se zabývá také problematikou potenciální památkové ochrany panelových sídlišť. Uceleným výstupem na tomto poli je tematické čtvrté číslo časopisu Zprávy památkové péče z roku 2015, které se zabývá právě panelovými sídlišti a vzniklo ve spolupráci členů Paneláků a dalších odborníků. Tematické ochrany

PLÁNOVANO JAKO NOVÝ STŘED KLADNA. SÍDLIŠTĚ SÍTNÁ VZNIKALO PODLE PROJEKTU VÁCLAVA HILSKÉHO OD 60. DO 80. LET.

ROSTISLAV ŠVACHA

- ▶ narodil se v roce 1952 v Praze, vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci
- ▶ v letech 1977 až 1984 byl redaktorem v nakladatelství Odeon
- ▶ od roku 1985 působí v Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky
- ▶ v letech 1985 až 1995 byl šéfredaktorem časopisu Umění
- ▶ od počátku 90. let je pedagogicky činný na katedře dějin umění Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a na Akademii výtvarných umění v Praze
- ▶ v roce 2003 byl jmenován profesorem
- ▶ je členem redakční rady časopisu Umění, vědecké rady generální ředitelky Národního památkového ústavu, komise pro ochranu památkového fondu vzniklého ve druhé polovině 20. století a členem Klubu Za starou Prahu

sídlíště bude také věnována Metodika k dokumentaci, výzkumu a památkové ochraně panelových sídlišť, která se v současné době dokončuje. Ta mimo jiné představí důvody a způsoby ochrany sídlišť či současný stav z tohoto pohledu a také sídliště vytípaná k památkové ochraně.

www.panelaci.cz
@panelaci

ROZHOVOR S ROSTISLAVEM ŠVÁCHOU

V čem spočívá zásadní hodnota panelových sídlišť z pohledu dějin architektury?

Panelová sídliště se nejdříve musela dočkat okamžiku, kdy je začneme považovat za součást dějin architektury a urbanismu a kdy tedy uznáme jejich architektonické hodnoty. Samozřejmě, že jde o problematickou věc. Architektura panelových domů je často velmi chudá, máme proto sklon dívat se na ně spíše jako na produkt stavební technologie než jako na výsledek architektonické tvorby. Dnes si však uvědomujeme, že mezi sídlišti i mezi domy na nich se musí rozlišovat; že vedle špatných sídlišť existovala i dobrá a že totéž se dá říci o panelových domech. Myslím, že k podobnému stanovisku se dopracovala historiografie architektury v mnoha jiných zemích. V posledních letech vyšly kvalitní knihy o dějinách paneláků v Německu, Francii, Švýcarsku, na Slovensku, ba dokonce v dalekém Chile. Specifikum československých sídlišť spočívá v tom, že jsme naše panelové systémy vyvíjeli sami, nejprve v baťovském

Jaromír Čejka

VÝJIMEČNÝ BYTOVÝ DŮM NA OKRAJI LIBERCE. WOLKERÁK VYPROJEKTOVANÝ V 60. LETECH JAROMÍREM VACKEM BY SI ZASLOUŽIL STATUT KULTURNÍ PAMÁTKY.

Jaromír Čejka

VŠEMI OCEŇOVANÁ LESNÁ. ANI OBČANSKÁ INICIATIVA NEDOKÁZALA ZABRÁNIT DEVASTACÍM.

Zlíně. A že jde o téma zajímavé i pro zahraniční historiky architektury, dokládá známá kniha Američanky Kimberley Elman Zarecorové Utváření socialistické modernity nebo naposled stať Maroše Krivého v Journal of the Society of Architectural Historians (2016). Žádné jiné české téma se do tohoto prestižního časopisu nikdy nedostalo – a hle, paneláky prošly! S jistou mírou zjednodušení by se historický význam panelových sídlišť dal shrnout tak, že jde o určitou historickou formu architektury a urbanismu, v níž se plně prosadila industrializace stavebnictví a princip nekonečné reprodukce a multiplikace jednoho typu či vzoru. V některých obdobích – u nás hlavně v 60. letech – se do tohoto produktu stavebních technologií dařilo vnášet architekturu a zlidšťovat ho tak, jindy snahy architektů vycházely naprázdno, vždy v silné závislosti na ekonomických a politických podmínkách. I tak bychom se však už na panelová sídliště měli dívat jako na pevnou součást architektonických dějin a stejně tak i jako na pevnou součást našich měst.

Jaká je situace panelových sídlišť v porovnání s dalšími stavbami druhé poloviny 20. století?

Stejně špatná. Myslím, že je to velká ostuda dnešní české památkové péče, že nedokáže dobře chránit nejlepší poválečné stavby, na rozdíl od památkové péče doby socialismu, která už v 60. letech začala chránit funkcionalismus. V Praze dnes chráníme několik

set staveb z první poloviny 20. století, zatímco z poválečného období má statut kulturní památky pouhých 12 staveb. Opravdu to nestačí. Už 10 let – po Máji/My – neprohlásilo Ministerstvo kultury v Praze za památku žádnou poválečnou budovu. A jde-li o panelová sídliště, chráněné není ani jedno v celé České republice. Tím se lišíme od vyspělejších zemí na Západě, od Dánska, Německa nebo Anglie, jejichž praxi – ač i tam rozporuplnou – dobře popsala Eva Novotná ve Zprávách památkové péče (č. 4/2015).

Na co by se měla případná památková ochrana panelových sídlišť zaměřit? Co bychom měli především uchovat?

V první řadě si musíme ujasnit, zda je památková ochrana sídlišť vůbec možná, zda tomu nebrání různé formy vlastnictví i jiné překážky. Ale jelikož je známo, že některá starší, předpanelová sídliště už chráněná jsou – například Labská Kotlina I v Hradci Králové nebo nejstarší obvod Ostravy-Poruby –, a to jako památkové zóny, nevidím ani ochranu některých nejlepších panelových sídlišť jako něco nemožného. Ta opravdu dobrá by se tedy mohla stát památkovými zónami, některé výjimečné panelové domy by pak mohly získat statut kulturní památky. Tady myslím například na liberecký Wolkerák od architekta Jaromíra Vacka nebo na mezonetové domy na kladenském sídlišti Sítná od Václava Hilského. Velká část panelových domů je už dnes zateplená a ty nejlepší z nich – například domy

na sídlišti Březenecká v Chomutově od architekta Bergra nebo mezonety na Sítné – zateplení poškodilo, přestože se to dalo udělat jinak a lépe. Podle mého názoru bychom se proto na sídlišťích měli soustředit hlavně na ochranu jejich urbanistických hodnot. V tom ohledu mám obavy z takzvaného zahušťování, podloženého někdy snahou potlačit typická rozvolněná urbanistická schémata a změnit sídliště v kompaktní město. To je však snaha nesprávná, protože se tak sídlištní urbanismus zbavuje svých specifických rysů – a městem se sídliště stejně nestane, to mi věřte. Velmi dobře tuto tematiku probírá člen našeho týmu, pracovník památkové péče Matyáš Kracík, například v už uvedeném čtvrtém čísle Zpráv památkové péče z roku 2015.

Uvedl byste příklad panelového sídliště, o které je dobře pečováno?

Předně si nesmírně vážím některých občanských iniciativ, které na obranu sídlišť vystupují. Platí to hlavně o brněnské Lesné, ač právě tam se různým devastacím zabránit nepodařilo. Existují sídliště, která zateplování nebo výměna balkonů příliš nepoškodila: například Invalidovna a Ďáblice v Praze nebo sídliště Labská Kotlina II a Slezské Předměstí v Hradci Králové. Zdalí za tím stojí vědomí o architektonicko-urbanistických hodnotách těchto sídlišť, anebo jen náhoda, to dobře nevím. Rád bych doufal v první možnost. Znovu však odkazuji na stati Matyáše Kracíka, on se problémem ochrany panelových sídlišť zabývá důkladně. ■

Hrad Ledčín nad Sázavou s.r.o.

ZÁCHRANA HRADU V LEDČÍNĚ NAD SÁZAVOU ZÍSKALA PRVNÍ MÍSTO V ANKETĚ ZLATÁ JEŘABINA.

Historický radioklub československý, z.s.

DALŠÍM OCEŇENÝM PROJEKTEM BYLA OBNOVA BUDOVY SÝPKY V TŘEŠTI, V NÍŽ VZNIKLO MUZEUM TESLA.

CHVÁLÍME

Na Vysočině ocenili příkladné počiny

Kraj Vysočina pravidelně uděluje Zlatou jeřabinu za příkladnou péči o památky a nevšední kulturní aktivity. Letos se konal 13. ročník ankety, v níž o vítězích rozhoduje hlasování veřejnosti. Slavnostní vyhlášení výsledků se uskutečnilo v červnu na zámku ve Vilémově u Golčova Jeníkova.

Anketa Zlatá jeřabina je rozdělena do dvou kategorií. První s názvem Kulturní aktivita se soustředí na muzejní expozice, koncerty, ediční počiny, divadelní a hudební přehlídky, festivaly a další akce. Příkladně obnovené historické objekty prezentuje kategorie Péče o kulturní dědictví. V letošním roce bylo možné nominovat také novostavby, dostavby či jiné úpravy v historickém prostředí, případně činnost orientovanou na záchranu a propagaci památek.

První místo v kategorii Péče o kulturní dědictví získala postupná obnova a záchrana hradu v Ledčíně nad Sázavou, který je kulturní památkou a zároveň jediným dochovaným hradem ve středním Posázaví. V loňském roce se podařilo zachránit renesanční a barokní omítky západního průčelí včetně obnovy slunečních hodin. Celkové náklady činily dva miliony korun. Náročný projekt kromě vlastníka pomohl financovat také Kraj Vysočina a Ministerstvo kultury.

Dále byla oceněna obnova historické budovy sýpky v Třešti, v níž vzniklo Muzeum Tesla. Objekt byl do 80. let minulého století využíván k uskladnění

obilovin, poté postupně chátral. V roce 2003 jej zakoupil spolek Historický radioklub československý a rozhodl se v něm vybudovat muzeum výrobků Tesla. Postupně byla vyměněna střešní krytina, opravena fasáda, vstupní vrata, obnoveny dřevěné vnitřní konstrukce a provedeny další práce s respektem k historickému vzhledu budovy. Před pěti lety byla slavnostně otevřena stálá expozice s názvem Tesla, dědictví československého elektroprůmyslu. Podařilo se také revitalizovat okolí stavby, zbavit jej náletových dřevin a nevhodných přístaveb.

Třetí místo získali studenti Střední průmyslové školy stavební akademika Stanislava Bechyně za vytvoření modelu historického centra Havlíčkova Brodu. Maketa zachycuje stav města po druhé světové válce ještě před zásadní asanací centra v 70. letech minulého století, kdy v městské části Na Louži byla původní zástavba nahrazena panelovými domy. Na tvorbě modelu se podílelo 50 studentů. Část z nich vytvářela počítačový návrh a druhá skupina potom fyzickou podobu. Model je k vidění v prostorách Staré radnice v Havlíčkově Brodě, těší se velkému zájmu veřejnosti, a proto se v současné době připravuje plán na jeho možné rozšíření.

Hlavním cílem ankety Zlatá jeřabina je prezentovat kulturní dědictví Kraje Vysočina a ocenit úsilí, které je věnováno příkladné péči o něj. ■ www.kr-vysocina.cz

TEXT DAGMAR KOŽELUHOVÁ

PROJEKT BYL NOMINOVÁN NA PRESTIŽNÍ EVROPSKOU CENU MIES VAN DER ROHE AWARD, ZÍSKAL CENU SLOVENSKEJ KOMORY ARCHITEKTŮV CE-ZA-AR 2015 A ŘADU DALŠÍCH OCENĚNÍ.

V SOUTĚŽI VYHLÁŠENÉ MĚSTEM ZVÍTĚZIL NÁVRH ARCHITEKTŮ ZE SLLA.

SETKÁNÍ S MIRIAM LIŠKOVOU A MICHALEM SULEM

Pochopit kontext mezi paneláky

S Miriam Liškovou a Michalem Sulem z architektonického ateliéru SLLA jsme se setkali na minulé konferenci reSITE. Zabývají se obnovou území hromadného bydlení a v rámci regenerace panelového sídliště Máj v Českých Budějovicích navrhli oceňovanou novostavbu komunitního centra. Představa autorů se naplnila. Stavba se stala živým místem, zlepšuje své okolí a zkvalitňuje život v něm.

Co pro vás bylo v soutěži na komunitní centrum Máj v Českých Budějovicích výzvou?

Kombinace tématu a sídliště.

Bylo ze strany zadavatele vše dobře připravené?

Vždy je to relativní, ale v principu ano. Důležité je, že proběhla diskuze s budoucími uživateli.

Líbil se vám nějaký další soutěžní návrh?

Soutěž je velmi otevřená, ale pak se uzavře, což je efektivní, ale zároveň se ztrácí možnost hledat. Uvítali bychom nějakou fázi, kde by se soutěžní projekty mohly potkat.

Projekt byl hrazen z evropských financí. Umíme hospodařit se svěřenými prostředky?

Je to různé. Samozřejmě je tu mnoho projektů, kde se peníze využily nesmyslně a pár těch, kde smysluplně. Někdy spíše deformují, než pomáhají. Měli jsme výhodu odstupů a pohledu zven-

ZELEŇ JE VÝRAZNÝM PRVKEM EXTERIÉRU BUDOVY.

ARCHITEKTI VYTVOŘILI MAXIMÁLNĚ OTEVŘENOU FASÁDU, KTERÁ KOMUNIKUJE S ULICÍ.

čí. Byli jsme cizí element v tom smyslu, že lokální vazby dávají možnost intenzivní spolupráci, ale ty samé místní vazby vedou k neefektivnosti.

Jaký máte názor na poválečnou panelovou výstavbu?

Sídliště byly přirozenou odpovědí na situaci po válce. Na rozdíl od Evropy výstavba u nás pokračovala v podstatě až do 90. let a nabrala rozměrů, které začaly být problematické. Jde o přehnanou míru. V současnosti pracujeme ve Vídni na projektu veřejného bydlení. Vídeň si také prošla různými obdobími výstavby veřejného bydlení – různých kvalit i nekvalit. Vždycky to ale bylo v určité míře, takže to město zvládlo postupně zkorigovat včetně chyb, kterými trpíme i tady. My se sídlišti

stojíme před úkolem, že míra toho, co musíme řešit, je o mnoho větší, a tím pádem je to náročnější. Existuje ale samozřejmě prostor pro to, aby se ze sídlišť vytvořila místa, která fungují. Co se týká Máje, zaujala nás historie vzniku v 80. letech. Na počátku stál poměrně pěkný projekt se vzletnými představami sídliště na okraji města v blízkosti jezera, zeleně, přírody. Při výstavbě se ale začalo šetřit na infrastrukturu a rozšířila se kapacita. Čtyřpatrové bloky se proměnily na osmipatrové. Sídliště to značně poškodilo, stalo se těžkopádným. Mnoho sídlišť má aspekt docela příjemného žití. Například zeleň. Ta Máj také dost ovlivnila. Stromy tam za celou dobu nenarostly, jen trávníky. Stromy sídlištěm dost pomáhají. Dále pak přesun romského obyvatel-

stva z centra města – další moment, který zhoršil situaci. A privátní sektor se supermarketů stav nijak nezlepšil. Nešlo jen o to, jak bylo sídliště postaveno, ale o jednotlivé kroky až do roku 2006, které vedly ke zhoršení situace. Ještě stále neexistuje komplexní projekt regenerace sídliště, ale minimálně to, co magistrát rozjel, pomáhá. Byl by ale potřeba strategičtější projekt, v jehož rámci by se nadefinovaly nástroje na to, aby se dala utvořit hierarchie toho, co je otevřený prostor. Toho je na sídlištích hodně a nedá se ani udržovat, ani používat. A není tam žádná hierarchie veřejných, poloveřejných, polosoukromých a soukromých prostor. A ani se nedá vytvořit, když není žádná strategie.

Byla pro účely komunitního centra novostavba lepší variantou? Nebo šlo konvertovat nějakou stávající budovu?

Proces soutěže byl jasně definovaný, přímočarý a rychlý. V minulosti ale například byla zbourána rozestavěná stavba nějakého obchodního domu a dokáží si představit, že kdybychom v tom momentu měli tvořit komunitní centrum, navrhli bychom ho nedělat nově, ale použít tuto stavbu.

Řešili jste vztah novostavby ve „starém“ prostředí? Ovlivnilo to vzhlednou podobu vaší stavby?

My jsme měli možnost pracovat s objektem, který se nějakým způsobem dotýká veřejného prostoru. Naše hlavní pozornost se soustředila na obvod,

ZEPTALI JSME SE

Miroslava Vodáka, architekta, člena komise pro architekturu a územní plánování města České Budějovice a člena spolku CBArchitektura jsme požádali o komentář k projektu komunitního centra Máj.

Komunitní centrum Máj lze hodnotit z několika pohledů. Zaprvé jde o velmi zdařilé architektonické dílo, které velmi sebevědomě vstoupilo do složité urbanistické situace. Použitý prostorový koncept i konstrukční řešení je velmi přiměřenou odpovědí architektů

na zadání stavby. Zadruhé šlo o tehdy poměrně odvážný krok veřejného zadavatele, který postupoval formou architektonické soutěže. Třetím pohledem by měly být reálné zkušenosti po několika letech provozu, jako zpětná vazba pro další podobné projekty, protože takovýto druh stavby není v našich socioekonomických podmínkách zcela běžná záležitost. Za zmínku stojí také to, že stavba získala Cenu Slovenskej komory architektov CE-ZA-AR 2015 a zároveň nominaci na prestižní evropskou cenu Mies van der Rohe Award.
www.cbarchitektura.cz

STAVBA SE STALA ŽIVÝM MÍSTEM.

AUTOŘI PROJEKTU INTENZIVNĚ SPOLUPRACOVALI S MĚSTEM A S BUDOUCÍMI UŽIVATELI.

na obal objektu a na střechy. Okolní budovy jsou slepé: suterény obytných domů, krabice supermarketů, obrovské holé fasády zábavního centra. V reakci na to jsme vytvořili maximálně otevřenou fasádu, která komunikuje s ulicí, aby se člověk mohl zastavit a program v budově byl pro něj čitelný. Abychom aktivity zevnitř dostali ven. Zeleň – vložili jsme tam další element, který neslouží jen budově, ale slouží ulici, člověku, který jde po ulici. Důležitá byla střecha. Představte si, že se celý život budete dívat z okolních paneláků na střechu supermarketu plnou klimatizačních zařízení. Odpovědí na to je střecha, kde se něco děje, je tam hřiště, na obvodě je zasazená zeleň včetně samotné střechy, aby se lidé v horních patrech dívali na nějakou aktivitu, a ne na hloupou střechu. Ve všech aspektech jsme se snažili na toto reagovat.

Veřejný prostor a budovy vznikající po válce se vyznačovaly systematickou uměleckou výzdobou. Řešili jste také výtvarnou výzdobu?

Jeden ze základních konceptů týkajících se interiérů byl, aby to byl dům, který umožní vstup uživatelů a všeho, co s nimi souvisí. Nedávno nám poslal provozovatel jednoho centra skicu grafiky, kterou chtějí umístit na stěnu – ihned jsme odpověděli, že to je skvělé. Výtvarné umění, které nás zajímalo, bylo tedy tohoto typu. Co mě na fungování interiérů těší, je, když visí na stěnách obrázky dětského centra se všemi šilnými barvami. Tomu byla stavba přizpůsobena, aby nemuseli řešit, zda se tam něco hodí, či ne. Výtvarný koncept tedy charakterizuje otevřenost. Ten objekt je do velké míry flexibilní a přizpůsobí se uživatelům. Z hlediska materiálů jsme pracovali s věcmi, které jsou tím hardwarem, který se postupně zaplní věcmi.

Co vás na celém projektu potěšilo?

Jsme stále v kontaktu. Město bylo intenzivně přítomné v celém procesu, který si organizovalo. Byla to také spolupráce jednotlivých organizací (budoucích uživatelů), města s oddělením pro sociální věci a nás. Organizace, které se věnují romským dětem ze sídliště, nemají ten romantický pohled jako lidé, kteří se tomu nevěnují. To nás fascinovalo a v tom jsme se od nich dost naučili. Problém s romskou menšinou, která je na sídlišti koncentrovaná, je vážný. Existují sídliště, která se proměnila již v ghetta s 100% nezačleněností, například na Slovensku pracujeme na jednom takovém sídlišti. Od začátku tam spolupracujeme s ekonomy, sociology a dalšími profesemi, bez kterých nemáme šanci tu situaci pochopit. ■

www.slla.net

@KomunitnicentrumMaj

Záznamy z konferencí reSITE lze zhlédnout na YouTube a Vimeo. Nezisková organizace reSITE působí na pomezí urbanismu, architektury, politiky, kultury a ekonomiky. Jako mezinárodní platforma podporuje výměnu a sdílení nápadů a řešení, jak vytvářet odolná a konkurenceschopná města pro 21. století. Mediálním partnerem konference reSITE je portál PROPAMÁTKY. www.resite.cz

MIRIAM LIŠKOVÁ A MICHAL SULO Z ARCHITEKTONICKÉHO ATELIERU SLLA VYSTOUPILI NA KONFERENCI reSITE.

VEŘEJNÁ SBÍRKA NA ZÁCHRANU PUSTEVEN BYLA VYHLÁŠENA KRÁTCE PO POŽÁRU V ROCE 2014.

LIBUŠÍN NA PUSTEVNÁCH V ROCE 2010

MÁME VYBRÁNO

Zvítězila sbírka na záchranu Pusteven

Soutěž MÁME VYBRÁNO upozorňuje na příběhy památek, které se daří pomocí veřejných sbírek zachránit a opravit. Slavnostní vyhlášení výsledků šestého ročníku se uskutečnilo 30. května v refektáři pražského dominikánského kláštera.

V první kategorii oceňujeme finančně nejúspěšnější sbírky předchozího roku. Při ověřování oficiální výše jednotlivých výtěžků spolupracujeme s krajskými úřady. Nejúspěšnější se za rok 2016 stala veřejná sbírka na obnovu požárem zničeného objektu Libušín na Pustevnách vyhlášená Nadačním fondem Českého rozhlasu. Byla zahájena krátce po požáru, trvala dva roky a podařilo se v ní shromáždit finanční prostředky v celkové výši 931 tisíc korun. Obnovu památky podpořil nadační fond také charitativním koncertem nazvaným Den pro Pustevny.

Další kategorií je Cena veřejnosti, kterou tradičně určily výsledky on-line hlasování. Nejvíce hlasů získala veřejná sbírka na záchranu vzácných bozkovských varhan orga-

nizovaná Římskokatolickou farností Bozkov. V letošním roce se zúčastnilo téměř 190 sbírek, kterým bylo zasláno více než 4 400 hlasů. Prvních 10 finalistů si celkově rozdělilo 100 tisíc korun.

Cenu redakce PROPAMÁTKY získala veřejná sbírka Národního technického muzea s názvem Projekt obnovy kolotoče na Letné. Tato soutěžní kategorie upozorňuje na příklady nevšední prezentace, protože nápaditá a promyšlená propagace úzce souvisí s úspěšností veřejných sbírek.

Součástí projektu je také konference pořádaná ve spolupráci s Ministerstvem kultury a Národním památkovým ústavem. ■

Dagmar Koželuhová

Zeptali jsme se ředitele Nadačního fondu Českého rozhlasu Přemysla Filipa, čím jejich veřejná sbírka na záchranu Pusteven zaujala dárce a co by ostatním vyhlásovatelům doporučil.

Vyhořelý Libušín nebyl jen architektonickou památkou, ale také místem, kde se lidé scházeli k oslavám. Když se téma fatálního poničení této památky požárem prostřednictvím Českého rozhlasu a především stanice Dvojka, která si vzala medializaci na starost, dostalo k širokému okruhu posluchačů, evidentně zarezovalo. Také akce jako Den pro Pustevny, kdy se celodenní vysílání a charitativní koncert uskutečnil přímo pod Pustevnami ve Valašském muzeu v Rožnově pod Radhoštěm, přitáhla velkou pozornost. Řada lidí má navíc Libušín spojen s konkrétním zážitkem, emocí a chtěli, aby byl co nejdříve uveden do původního stavu. Proto i úspěch sbírky, kdy lidé přispívali opravdu na něco, co důvěrně znají a mají rádi a co je pro ně naprosto hmatatelné. Opět i díky Českému rozhlasu je stav památky průběžně sledován a lidé vidí, kde jejich dary pomáhají. Doporučujeme vždy najít konkrétní příběh a ideálně i skupinu lidí s ním svázanou, to vždycky pomůže jakékoliv akci na záchranu či podporu.

VÍCE NEŽ 70 METRŮ VYSOKÁ RENESANČNÍ VĚŽ TVOŘÍ DOMINANTU HRADCE KRÁLOVÉ.

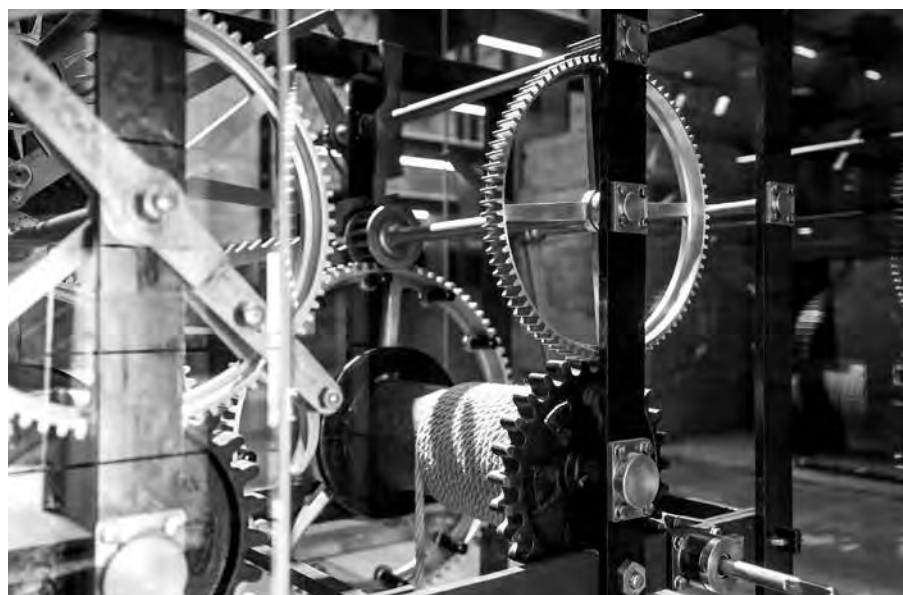
NÁROČNÁ REKONSTRUKCE SE USKUTEČNILA V LETECH 2013–2015. NOVĚ BYL K VĚŽI POSTAVEN OBJEKT, KTERÝ RESPEKTUJE JEJÍ HISTORICKÝ VZHLED A SLOUŽÍ JAKO VSTUP A POKLADNA.

FOTOREPORTÁŽ

FOTO LUKÁŠ PELECH, ALEŠ FOFF

V malebných zákoutích Bílé věže

Vítězem 13. ročníku Ceny Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí se stala pokladna a schodiště v Bílé věži v Hradci Králové. Dle vyjádření poroty minimalistický objekt dokládá, že dnešní architektonické dílo dokáže citlivě vstoupit i do těch nejceněnějších a nejmalebnějších zákoutí starých měst. Vznik nové architektonické vrstvy doprovázela celková oprava historické věže včetně dřevěných konstrukcí a hodinového stroje. Investorem bylo statutární město Hradec Králové, autorem architekt Jaromír Chmela se svým ateliérem. Realizaci ocenil nejen Klub Za starou Prahu, ale také Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě a uspěla rovněž v soutěži Grand Prix obce architektů.

OBNOVEN BYL TAKÉ PŮVODNÍ HODINOVÝ STROJ SESTROJENÝ JOSEFEM BOŽKEM V ROCE 1829.

PROSKLENÍ NÁVŠTĚVNÍKŮM ATRAKTIVNĚ ZPŘÍSTUPŇUJE OPRAVENÝ KROV.

SKLENĚNÝ MODEL VĚŽE VYTVÁŘÍ NEVŠEDNÍ VIZUÁLNÍ EFEKTY.

RESTAUROVÁNO BYLO PŮVODNÍ KAMENNÉ VŘETENOVÉ I OCELOVÉ SCHODIŠTĚ.

PŘÍSTAVBA POKLADNY A SCHODIŠTĚ ZÍSKALA NĚKOLIK VÝZNAMNÝCH OCENĚNÍ.

500 LET STARÝ ZVON AUGUSTIN JE ZAVĚŠEN VE ČTVRTÉM PATŘE KRÁLOVÉHRADECKÉ DOMINANTY. JEDNÁ SE O JEDEN Z NEJTĚŽŠÍCH A NEJVĚTŠÍCH ZVONŮ V ČECHÁCH.

ÚSPĚŠNÁ REALIZACE POTVRZUJE, ŽE DNEŠNÍ ARCHITEKTURU LZE CITLIVĚ ZASADIT DO HISTORICKÉHO PROSTŘEDÍ.

Z MĚST A OBCÍ

BRANDÝS NAD LABEM

Rekonstrukce významné památky pokračuje

Po dvouletém úsilí byly dokončeny stavební úpravy přízemí gotického dvojvěží východního křídla brandýského zámku, jedné z nejstarších částí této nově vyhlášené národní kulturní památky. V roce 2006 byly odstraněny mladší nevhodné zásahy. Při obnově východní fasády byla v roce 2010 objevena gotická brána. Nález vedl k závěru, že tyto prostory byly původním průjezdem do nádvoří, který byl později zazděn. Stavebněhistorický a restaurátorský průzkum v letech 2015–2016 odhalil na několika vrstvách omítek různého stáří řadu rudkových nápisů, kreseb a malbu jezdce na koni provedenou technikou al fresco. Povrchy byly posléze zbaveny nečistot a novodobých přetěrů. Omítky, nápisy a kresby byly následně restaurovány, stejně jako cihelné podlahy, kde se formou vloženého osvětleného bednění prezentují jednotlivé úrovně cihelné dlažby různého stáří. Citlivou obnovou bylo docíleno původní autenticity těchto prostor a město, které je provozovatelem zámku, přispělo k jeho obnově a získalo další prostory pro kulturní využití.

www.brandysko.cz

www.brandyszamek.cz

Město Brandýs nad Labem

HOSTINNÉ

Měšťanské domy září novotou

Město Hostinné každoročně věnuje pozornost péči a pravidelné údržbě historických staveb na území památkové zóny. Mezi památky města patří i soubor starých měšťanských domů s podloubím na náměstí. Dva z nich se v loňském roce dočkaly opravy fasád a celkové rekonstrukce podloubí. Řadové měšťanské domy síňového typu čp. 59 a 60 byly postaveny na základech gotických domů. Do renesanční podoby byly přestavěny v 16. století a znovu upraveny po požáru roku 1610. V polovině 19. století pak byly jednopatrové domy s barokními štíty a sedlovými střechami zvýšeny o druhé patro a změny doznala také orientace střešních ploch. Z tohoto období pochází i současný vzhled fasád. Přízemí domů, která vždy sloužila řemeslné výrobě a prodeji zboží, jsou do náměstí otevřena oblouky podloubí nesených pilíři. Obnova měšťanských domů v Hostinném byla provedena za finanční spoluúčasti Ministerstva kultury v rámci Programu regenerace městských památkových rezervací a zón.

www.hostinne.info

Tomáš Anděl

CHEB

Pod střechami chebských domů

V roce 2015 byl ve 44 domech na náměstí Krále Jiřího z Poděbrad a v blízkém okolí proveden průzkum krovových konstrukcí. V rámci něj bylo zdokumentováno celkem 57 krovů, z nichž byla celá pětina středověkých. Nejstarší z nich pochází již z období sklonku vlády Karla IV. Průzkum pokračoval i v následujícím roce. Pozornost se zaměřila také mimo hlavní chebské náměstí do přilehlých ulic Březinova, Jateční a Židovská, stejně jako na významné školní budovy. Péči nadačního fondu Historický Cheb se zájem obrátil i na objekty vlastněné soukromými majiteli. Opět bylo navštíveno na 40 objektů, kde byly zdokumentovány konstrukce od 14. do 20. století. Hranice nejstarších zachovaných krovů se znovu posunula hlouběji až do první poloviny 14. století. Nadační fond Historický Cheb se v úzké spolupráci s městem ujal propagace celého objevu. Od května 2017 je otevřena stálá prohlídková trasa nazvaná Pod střechami chebských domů. Další aktivitou nadačního fondu je stálá výstava Historické krovy – chebský fenomén a stejnojmenná publikace.

www.historickycheb.cz

Město Cheb

Přinášíme aktuality z míst, kde se aktivně věnují péči o kulturní dědictví. Uvedené texty jsou publikovány v rámci mediální spolupráce redakce s městy a obcemi.

IVANČICE

Benátský lev v Ivančicích

Na občanském hřbitově v Ivančicích se poblíž vstupní brány nachází hrob s neobvyklou pískovcovou deskou, na níž je vytesán benátský lev. Kamenný objekt má zajímavou historii. V 90. letech 17. století se v Ivančicích usadil italský kupec Zozuli di Salino. Nejprve žil v domě na náměstí vedle fary, později v domě Ve Sboru. Kamenná deska se stěhovala z domu na dům se svým majitelem. V pamětní knize města je uvedena informace, že Josef Vávra, zakladatel Ivančického muzea, nechal v roce 1932 desku přemístit na společný hrob rodin Zozuli di Salino a Vávrovy na místním hřbitově. Manželka Josefa Vávry totiž pocházela z rodiny Zozuli. V roce 2015 město získalo po dohodě s rodinou žijící v Praze hrob do správy. Hrob a deska se lvem byly ve špatném stavu, proto byla zajištěna jejich oprava a restaurování.

www.ivancice.cz

Věra Jelínková

JIČÍN

Historické město roku 2016

V dubnu letošního roku bylo ve slavnostní atmosféře Španělského sálu Pražského hradu předáno Jičínu ocenění Historické město roku 2016. Jičín se nachází v Českém ráji a jako v ráji se zde také můžete cítit. Je to půvabné, historií ozvláštěné město rámované krásnou a čistou krajinou. Je také městem s rozvinutou kulturou a s obyvateli, kteří umějí kulturu nejen vnímat, ale také si ji ve velkém sami vytvářet. To vše přispívá k celkovému obrazu kultivovaného, vstřícného a duchovně bohatého města. Cílevědomě bylo utvářeno již od poloviny 14. století. Jičín je město, jehož dějiny tvořil především Albrecht z Valdštejna. Nevíme, zda to byl Valdštejn, který ovlivnil genia loci tohoto místa, nebo naopak genius loci působil na něj, a proto zde vytvořil své území nazývané terra felix – šťastná země. Šťastnou zemí se zdá být toto území dodnes. Získání ocenění Historické město roku 2016 je jedním z důležitých potvrzení správné strategie Jičína – rozvíjet nové město na historických základech.

www.mujicin.cz

Město Jičín

JINDŘICHŮV HRADEC

Na Starou radnici za novou výstavou

Výstavní dům Stará radnice v Jindřichově Hradci připravil letos novou výstavu, která zaujme nejen děti, ale i dospělé. Na Staré radnici bude totiž tento rok dělat návštěvníkům společnost skřítek Hajaja. Letošní výstavní sezona tak bude věnována čteným příběhům, které jsou od vzniku rozhlasového Hajaji koncipovány vždy jako týdenní příběh pohádkového čtení k poslechu. Na návštěvníky čekají rovněž stálé expozice, které jsou dětmi i dospělými vyhledávány celoročně. Jedná se o expozici Jindřichohradských místních drah Železnice hrou a expozici Z dějin městské samosprávy. Nově jsou zpřístupněny prostory městské galerie, ve které bude po celou sezonu ke zhlédnutí zajímavá výstava Náměstí v proměnách času. K vidění budou fotografie a historické předměty zachycující významné okamžiky a proměny jindřichohradské radnice a náměstí Míru od konce 19. století do poloviny 20. století.

www.jh.cz

stararadnice.jh.cz

Město Jindřichův Hradec

Z MĚST A OBCÍ

KARVINA

Zámek Fryštát vítá návštěvníky 20 let

V letošním roce slaví karvinský zámek Fryštát 20. výročí zahájení návštěvníckého provozu. Po třech letech rekonstrukčních prací, restaurování interiéru, dohledávání původního mobiliáře a vytvoření expozice věnované posledním majitelům zámku, hraběcímu rodu Larisch-Mönnichů, byl zámek na podzim roku 1997 slavnostně otevřen veřejnosti. O šest let později byla zpřístupněna také vedlejší zámecká budova Lottyhaus, v níž je umístěna expozice šlechtického bydlení 19. století a obrazárna s díly českých umělců 19. století zapůjčenými z Národní galerie v Praze. V rámci oslav výročí je připravena řada zajímavých akcí. Zkráje roku to byla velmi úspěšná výstava kopie Turínského plátna z broumovského kláštera a pak zahájení zámecké sezony, které přeneslo návštěvníky do doby empírové přestavby zámku. Nejbližší plánovaná akce pod názvem V tento letní čas charleston je tu zase uskuteční 24. června a dobovou hudbou, tanci, kostýmy a historickými automobily navodí na zámku atmosféru první republiky.

www.karvina.cz

www.zamek-frystat.cz

Město Karvina

SOBĚSLAV

Smrčkův dům vstupuje do sezony v novém

Jeden z historicky nejvýznamnějších soběslavských měšťanských domů prošel v letech 2013–2017 rozsáhlou rekonstrukcí interiéru, jejíž součástí jsou bezbariérové vstupy včetně výtahu. Současně byla reinstalována hlavní etnografická expozice Blatského muzea, která nově nese název Život na Blatech a Kozácku. Návštěvníci zde mohou znovuobjevit tradiční řemesla, způsob obdělávání půdy, zpracování rašeliny, lidové kroje, umění, architekturu a bydlení doby minulé. Jedna z místností je zařízena ve stylu světnice blatského statku z 19. století, v další z místností se návštěvníci ocitnou na blatské návsi spolu s krojovanými selkami. Video-projekce představí zvykoslovný rok. Pro nejmenší návštěvníky je připravena speciální tematická herna, v níž si mohou pohrát s replikami dobových hraček nebo jen poležet na peci. Mimo jiné Smrčkův dům představuje tábořský region prostřednictvím krajinomaleb známých regionálních umělců, jako jsou František Líbal, Karel Valter a další. Smrčkův dům je každoročně otevřen od května do konce září.

www.musobeslav.cz

Michaela Pimparová

ŽATEC

Město chmele

Královské město Žatec již 10 let usiluje o zápis do Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Letos v lednu pracovní skupina dokončila nominační dokumentaci a Ministerstvo kultury nominaci Žatec – město chmele předložilo do Paříže k hodnocení. Hlavní částí nominace je komplex chmelařských staveb na Pražském předměstí a historické jádro středověkého města. Druhou část tvoří rozsáhlý areál Dreherova (Společenského) pivovaru, který je kulturní památkou. Představuje jedinečnou ukázkou průmyslového pivovarského podniku s výrazným architektonickým ztvárněním a charakteristickými stavebními prvky z přelomu 19. a 20. století. Současně reprezentuje výraznou dominantu žateckého předměstí s vysokým podílem autentických stavebních konstrukcí z doby vzniku. Význam pivovaru podtrhuje i osoba vlastníka a spoluzakladatele Antona Drehera, který byl ve své době největším výrobcem piva v Evropě. Cílem města Žatce je zachránit tuto chmelařskou památku a nalézt případné investory nebo partnery pro vhodné využití.

www.mesto-zatec.cz

Město Žatec

Adéla Bačtíková

KONFERENCE SE USKUTEČNILA V REFLEKTÁŘI PRAŽSKÉHO DOMINIKÁNSKÉHO KLÁŠTERA.

Adéla Bačtíková

ŠESTÉHO ROČNÍKU SE ÚČASTNILI TAKÉ STUDENTI A STUDENTKY KATEDRY DĚJIN UMĚNÍ FILOZOFICKÉ FAKULTY UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI.

NÁZOR

Studenti na konferenci

Na květnovou konferenci MÁME VYBRÁNO jsme pozvali studenty a studentky katedry dějin umění Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Těší nás podporovat zájem o problematiku financování a obnovy památek. Přinášíme výběr odpovědí na několik otázek, které jsme jim po konferenci položili.

1. Setkali jste se již s problematikou financování obnovy památek při studiu nebo ve vašem okolí? Pomohla vám konference MÁME VYBRÁNO orientovat se v této oblasti a dozvěděli jste se něco nového?

2. Máte v okolí památku, která je v ohroženém stavu? Přemýšlíte o tom, jak ji zachránit a kde na její obnovu získat finanční prostředky?

3. Podpořili jste nějakou veřejnou sbírku na obnovu památek?

Markéta, studentka 1. ročníku

1. Ano, například v současné době pracuji jako průvodkyně na zámku, který je ve vlastnictví obce a proces získávání financí na opravy je velice zdoluhavý. Informace z konference byly velice přínosné. Zaujala mě činnost organizace filantrop.cz a oceňuji prezentaci

na téma benefičního koncertu, která byla zaměřená prakticky, krok po kroku a s důrazem na to, jaké jsou výhody/nevýhody.

2. Bohužel vzhledem k mé vytíženosti studiem jsem trochu odhlédla od regionální problematiky mého bydliště. Nicméně pokud bych se snažila získat finanční prostředky, myslím, že konference mi ukázala, že možností je celá řada, jen vytrvat a snažit se.

3. Ano, bohužel je to již dlouhá doba a nevzpomínám si, která památka to byla. Pokud bych narazila v budoucnu na možnost zaslat finance i pomocí dárcovské DMS, určitě bych ji využila.

Markéta, studentka 3. ročníku

1. S problematikou financování obnovy památek jsem se setkala poprvé až na samotné konferenci MÁME VYBRÁNO,

takže přínosným byl pro mne každý vyslechnutý příspěvek. Pro získání dobré orientace bych se problematikou ale musela jistě zabývat dále a déle.

2. Ano, v centru vsi, kde žiji, se nachází zřícenina goticko-renesanční tvrze. Zatím byla pouze technicky zajištěna a její okolí vyčištěno na popud jedné aktivistické skupiny. Nad získáním finančních prostředků z osobní angažovanosti jsem dosud nepřemýšlela, respektive mne tato možnost nenapadla.

3. Dosud jsem se nesetkala s výzvou veřejné sbírky na obnovu památek. Vnímám spíše aktivity skupin jako Za krásnou Olomouc či Za krásnou Olomouc, které, pokud vím, neřeší záchranu památek formou veřejné sbírky, ale spíše apelem na převzetí zodpovědnosti na město.

Anna, studentka doktorského programu

1. Ano, setkala, zejména v rámci rozhovorů se soukromými vlastníky památek. Na konferenci jsem uvítala příspěvek podávající přehled dotačních programů na obnovu památek.

2. Vzhledem k mému poli zájmu – moderní architektuře – se spíše setkávám s problémem, že mnohé hodnotné stavby nejsou vůbec prohlášeny za památky. V řadě případů jim hrozí demolice. Aktivně jsem se účastnila několika iniciativ za prohlášení ohrožené stavby památkou. Finančním jsem se ale nevěnovala.

3. Finančně ne.

10 let PROPAMÁTKY

10 RADOSTÍ
TÝMU PROPAMÁTKY

U příležitosti 10. výročí založení
Institutu pro památky a kulturu
jsme vybrali 10 věcí, které nás
při redakční práci těší a jsme na
ně hrdí.

- 1 Informace o dotacích či veřejných sbírkách na portálu PROPAMÁTKY pomáhají k obnovám konkrétních památek.
- 2 V Katalogu služeb mohou zájemci rychle najít potřebné a užitečné informace a kontakty na firmy a řemeslníky se zkušenostmi v oblasti péče o památky.
- 3 Setkáváme se s lidmi, kteří nepřemýšlí komerčně a chtějí nezištně pomáhat, mimo jiné i zvelebovat naše kulturní dědictví.
- 4 V rámci našich konferencí poskytujeme prostor pro diskuzi odborníků s veřejností.
- 5 Máme radost ze zvyšující se podpory dárců naší redakce.
- 6 O naši práci se zajímají média a získali jsme za ni i několik významných soutěžních ocenění.
- 7 Vytváříme přátelské pracovní prostředí respektující zdravotní znevýhodnění členů týmu PROPAMÁTKY.
- 8 Nepostradatelná je spolupráce s našimi odbornými partnery, skrze něž upozorňujeme na umělecko-řemeslnou kvalitu a autenticitu v rámci péče o kulturní dědictví.
- 9 Organizujeme odborné konference a publikujeme tištěné sborníky se shrnutím všeho důležitého z přednášek.
- 10 Díky spolupráci s obcemi a kraji můžeme zveřejňovat aktuální informace z oblasti památkové péče v mnoha místech republiky.

Aleš Kozák
ředitel a fundraiser

Jan Červinka
vedoucí redakce a editor časopisu

Dagmar Koželuhová
redaktorka oblasti Financování

Milan Daněk
redaktor oblasti Katalog služeb

Zbyněk Konvička
redaktor oblasti Zpravodajství

Kristýna Ševčíková
redaktorka oblasti Zpravodajství

Kryštof Havlice
redaktor oblasti Zpravodajství

Lenka Kuboušková
jazyková redaktorka

Zuzana Richterová
koordinátorka komunikace

Jindřiška Kukrálová
péče o dárce

Ida Soukupová
účetnictví a registrace na konference

Děkujeme všem našim dárcům a odborným partnerům,
kteří nás podporují.

MZA v Brně – SOKA Havlíčkův Brod

PROPAMÁTKY

konference o obnově a využívání radnic
9. a 10. listopadu v Havlíčkově Brodě

www.konference.propamatky.cz

HLAVNÍ PARTNER PORTÁLU

Pálené tašky značky TONDACH navazují na tisíciletou tradici používání tohoto druhu střešní krytiny, z čehož vyplývá závazek uchovávat ráz střešní krajiny zejména z pohledu materiálu a tvarů také do budoucna. Výrobky

této značky mají nejdelší záruku na základní střešní tašky vyráběné u nás, a to 33 let. Životnost pálených tašek ale činí až 100 let.

www.tondach.cz

ODBORNÍ PARTNEŘI PORTÁLU

Zajistíme likvidaci dřevokazného hmyzu v historických stavbách prostřednictvím horkého vzduchu.
www.thermosanace.eu

Ovládáme řemeslo ručně sypané, historické, ostře pálené, probarvené keramické dlažby.
www.historicka-dlazba.cz

Prověřené maltové směsi pro památky a řešení vlhkostních problémů u historických objektů
www.mc-bauchemie.cz

Jsme jediným specializovaným podnikem na těžbu a zpracování hořického pískovce.
www.piskovce.cz

Kvalitní minerální nátěrové systémy pro restaurování a obnovu památek
www.keim.cz

Využijte našich zkušeností s osvětlením historických budov.
www.erco.com

Okna a dveře pro historické budovy – kde jiní končí, my začínáme.
www.antikhaus.cz

Odborný veletrh PAMÁTKY – MUZEA – ŘEMESLA pořádá INCHEBA EXPO PRAHA s. r. o.
www.incheba.cz/pamatky

Znáte důvěryhodné a seriózní společnosti, které působí v oblasti obnovy a péče o památky u nás? Dejte nám o nich vědět.

Čtvrtletník portálu PROPAMÁTKY
Ročník 6, číslo 2, vychází: 4x ročně
Vydává: Institut pro památky a kulturu, o.p.s.
Editor: Jan Červinka, Dagmar Koželuhová

Redakce: Milan Daněk, Kryštof Havlice,
Zbyněk Konvička, Aleš Kozák,
Lenka Kuboušková, Jindřiška Kukrálová,
Zuzana Richterová, Kristýna Ševčíková

Grafická úprava: Jiří Pobřísl a Jan Štunc
Evidenční číslo: MK ČR E 208 18
© Institut pro památky a kulturu, o.p.s.
E-mail: redakce@instituteu.cz